

מי איש הקובע בו? מי מחליט למי לתת ולמי לא?
פינחס ספיר

מדי שבת ישנה עלייה לרגל לביתו של ספיר בכפר-סבא. גדולים וקטנים, מיליונרים ומישרוצים-להיות-מיליונרים, באים אליו בדחילו, לשטח בפניו את בקשותיהם, כמו שבאו אבות-אבותיהם בימי הביניים אל המלך. אלא שספיר אינו יושב על כס מורם באדרת-ארגמן. הוא שוכב על הספה בביתו, לבוש בגופיה, ומחליט בו במקום — מי לחסד ומי לשבט. הזוכה המאושר מקבל את הפיתקה הפותחת את הדלתות אל קופת-המדינה. המפסיד מהרהר מזה לעשות כדי לרכוש את לבו של האיש.

הדבר יוצר תלות אישית פנטסטית באיש אחד, בפקידו ובנאמניו — דיקטטורה מוחלטת של איש אחד על כל המשק ועל כל הפעילים בו.

השולחן העגול של ארתור

ספיר עצמו נחשב לאיש נקי-כפיים. אין הוא משתמש בכוחו העצום כדי להתעשר, אם כי יש בסביבתו גם אנשים מושחתים. הוא נהנה מעצם תחושת-הכוח.

וכפי שהוכח בבחירות, הוא מסוגל לתרגם כוח זה לעובדה פוליטית מכרעת.

האיש המחויק בכוח זה הוא פיקח מאוד, ערמומי עד מאוד. אין הוא גם אינטלקטואל או הוגה-דעות. אין הוא מתעמק בספרים. אבל הוא יודע להקשיב, תופס במהירות. הוא מקשיב כל היום. פינחס ספיר אוהב לאכול, היטב והרבה, ואין הוא אוהב לאכול לבדו. כל ארוחה היא אצלו תשלובת של אכילה והקשבה.

הוא מזמין אליו מיליונרים (אותם הוא יצר בעצמו) לאכול עימו ארוחת-בוקר גסה, לעיתים בתנובה, בשעה שבע בבוקר. הוא מזמין משקיעים פוטנציאליים (שבסופו של דבר לא ישקיעו דבר, ויקבלו את הכסף ממנו) לארוחה יקרה בגריל של המלך דויד בירושלים. ארוחה עם פינחס ספיר יכולה להיות שנה מיליונים. סביב מינהגיה-האכילה שלו נוצרו אגדות, כמו סביב השולחן העגול של המלך ארתור.

האיש אינו כלכלן. מעולם לא למד את התורה המדעית והוא בו לכלכלנים מעומק לבו. אבל הוא מומחה יחיד-במינו לשבילי הכלכלה הישראלית. הוא יודע עליפה את פרטיה הקטנים ביותר.

ואין בכך פלא: כי הוא עצמו יצר אותה, וכל פרט מפרטיה היא מלאכת ידיו.

תרופת פלא

ואי יצר כלכלה זו ללא תוכנית-אב, ללא מחשבה מרדית הנה הנחיתו היחידה: להקים הרבה מיפעלים, כדי לספק תעסוקה להרבה עולים. שאלות של ריחחיות נידחו לפינה. ספיר דאז היה האיש שהקהל ראה אותו באלפי יומני קולנוע משעממים: מניח אבני-יסוד, גוזר סרטים, מסייר במיפעלים.

מיפעלים אלה לא הצטרפו, כמובן, לכלכלה בריאה. כיום אי-אפשר להבריא את הכלכלה עליידי שינויים קלים פה ושם, הורדה כלשהי של הוצאות-הייצור והשכר או תמריץ כלשהו מצד הממשלה. הבראתה פירושה: לבנות את כולה מחדש, תוך הריסת חלקיה הבלתי-בריאים הרבים.

פינחס ספיר אינו מסוגל לכך, כשם שאין אם מסוגלת לקטוע אברים מגוף בנה. היא יכולה

היד המושמת של ספיר: לוקחת אפלוני, נותנת לאלמוני, דוחפת את שלאוני

אמנם אין סיכוי רב שמוזימה זו תצא לפועל. אך הישארותו של אשכול בשלטון, לפי שעה, רק תדחה את ההכרעה. זו תבוא, בלי ספק, ערב הבחירות לכנסת השביעית, בקיץ 1969.

אז יטיל פינחס ספיר את מלוא משקלו הרב הפיסי והפוליטי, על כף המאזניים, כדי להשיג את היעד: לעמוד בראש רשימת מפא"י לבחני רות הבאות להיות מועמדה לראשות הכמי שלה הבאה.

בסוף תשכ"ו היה נראה כי יש לכך סיכוי רב — אם לא יחולו עד אז שינויים מרחיקי-לכת במדינה.

ככל זאת קשה לראות את איש-השנה של תשכ"ו בתפקיד המנהיג הראשי, כי אחריו הכל, שרוייה אישיותו בתעלומה.

אין הוא טריבון המוני. לעולם לא ילהיב המונים. הוא נואם גרוע, משולל כל ברק רומנטי.

אין הוא הוגה-דעות, המסוגל להלהיב בתפיסתו הרחבה ובלהט חונו את ארץ-ישראל החושבת.

בוויכוחים פומביים הוא גס-רוח מאין כמוהו. הוא מעליב, מזלזל, מפגין בוז גלוי לוולתו.

על תכונות אלה מחפה, במידת-מה, עממיותו. בגללה אין הוא מעורר שינאה.

אך תכונותו העיקריות היא, לדעת אנשים רבים שהכירו אותו מקרוב, ידיעת חולשת הזולת.

יש לו תחושה אינטואיטיבית לנקודה החלשה של בן-שיחו. הוא יודע מי משתוקק לכבוד, מי רוצה להתעשר, מי שואף לשררה, והוא מחלק לכל אחד — לכל איש, לכל מפלגה, לכל גוף ציבורי שהוא רוצה להכניעם ולהפכם לתלויים בו — את הדרוש. הוא אמן הפיתוי והשיחור. **התעלומה הגדולה היא: האם זוהי תמונתו של איש חזק מאד, או חלש מאד?**

"שים עליו עין!"

מבחינה חיצונית, ספיר הוא ארכיטיפוס של איש חזק. הוא שופע בטחון עצמי יותר מכל אדם אחר במדינה. הוא מחליט החלטות במהירות ובהחלטיות. הוא מתייחס בזלזול לוולתו.

אך בין אותם המכירים אותו מקרוב שוררת דיעה כי כל התכונות האלה אינם אלא חזית — וכי מאחורי חזית נוקשה זו מתחבא אדם חלש.

כך או אחרת — פינחס ספיר הטביע את חותמו על ישראל של תשכ"ו. לפי כל הסימנים, יוסיף למלא תפקיד מכריע בהתפתחות המישטר הקיים בשנים הקרובות.

כפי שיעץ דיפלומט זר לעמיתו, שבא להחי ליפו: "שים עין על האיש הוא עם הקרחת והמשקפיים. אחריו יש לעקוב."

רק לנסות להרגיע את כאביו. וזהו מה שעושה פינחס ספיר.

משום כך היתה, תוכנית כלכלית חדשה צריכה להפוך לבלוף. משום כך באה ההחלטה לבטל את תוספת-היוקר, כתרופת-פלא. מבחינה כלכלית זוהי שטת, במציאות של ישראל. אבל לגבי ספיר, המשלם את משכורות עובדי המדינה, זהו דבר ממשי מאד. כי זה יקל על עבודתו ביום הראשון של כל חודש. יתרון מוחשי זה חשוב בעיניו יותר מכל מחשבה כלכלית מופשטת ותוכנית ארוכת-טווח. לקראת סוף שנת תשכ"ו התערער מעמדו של לוי אש"כול — ורבים ראו בכך את ידו של פינחס ספיר.

העתון העיקרי המסור לו אישית — מעריב — התקף את אשכול לא-רחם. בעתונות נוצרה קבוצה של "אנשי ספיר", בדומה ל"יוניטד פרס" בימי שלטון בן-גוריון, וזו חתרה תחת אשכול.

ראש-הממשלה 1969?

"תכנית-ספיר" הועמדה מול "תוכנית-אשכול". תוכניתו של ספיר היא שנתקבלה.

מאות הבריות האנטי-אשכוליות שפשטו במדינה, התקפותיו של איסר הראל, האנדרר-למוסיה הכלכלית, כל אלה הגבירו את הסיכוי: "אשכול נכשר".

היו אפילו שראו בכך הת-ערבות זרה. לפי גירסה א', חת, שגם היא מצאה לה מא-מינים, מרוגזים האמריקאים על לוי אשכול ואבא אבן, מפני שניסו להפיג את ה-מתיחות בין ירושלים ו-מוסקבה, ומפני שסירבו לד-הות את ישראל יתר על ה-מידה עם המלחמה האמריק-אית בוויאט-נאם. על כן ה-ליט השרות המרכזי לביון של ארצות-הברית, לפי ה-גירסה, להשתמש במערכת המסועפת של חוטינו בישר-אל כדי לקדם את ספיר כ-יורשו של אשכול, כשם ש-עודד בשעתו את החלפת בן-גוריון הסוער והמסריד באשכול המתון.

לדעת יודעי דבר, היתה קיימת בסוף שנת תשכ"ו, אפשרות של הפלת ראש-הממשלה לוי אשכול, והחל-פתו המיידית בגולדה מאיר כממלאת-מקום זמנית, עד למועד הבחירות הבאות.

איסר הראל מאחורי-בן-גוריון בימי-שרותו; בשליחות מי?